JAROS PAKRANČIŲ TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Algirdas Girininkas

Daug kaulinių ir raginių dirbinių prie Jaros ežero aptikta 1933-1934 m., tiesinant Jaros vagą. 1974 m. rugsėjo mėn. žvalgant vietovę, keliose vietose aptikta retušuotų titnaginių skelčių, nuoskalų, nedidelių keramikos gabalėlių. 1975 m. Lietuvos TSR MA II atliko čia bandomuosius archeologinius kasinėjimus. Buvo iškastos 6 įvairaus dydžio perkasos (iš viso ištirta 192 m^2), trijose vietose aptiktas kultūrinis sluoksnis.

Jaros deš. krante, priešais buvusį malūną, prie smėlio kalvelės buvo rasta smulkiu titnago skelčių bei storų nežymiai brūkšniuotu paviršiumi puodų šukių. 32 m^2 plote, 35-40 cm gylyje, 15 cm storio kultūriniame sluoksnyje aptikta 17 ornamentuotų grublėtų puodų šukių. Keramika panaši į Juodonių (Rokiškio raj.), Šeimyniškių (Utenos raj.) gyvenvietėse ir kt. vietose aptiktą grublėtąją keramiką. Rasta daug gyvulių ir paukščių kaulų ir apdegusių akmenų.

Jaros deš. krante ant smėlio kalvos ištirtas 48 m^2 plotas. Aptikta brūkšniuotu paviršiumi keramikos su vos žymiais virvelių įspaudais, titnaginio ovalinio kirvelio fragmentas, smulkus gramdukas, dvi skeltės retušuotais galais, kūgio formos skaldytinis ir daug titnago nuoskalų. Paaiškėjo čia buvus vėlyvojo neolito gyvenvietę, kurios dalis suardyta ruošiant tvenkinį, o kita dalis išpustyta vėjo.

24 m^2 perkasoje ties Jaros ir Aluotės upelių santaka 200

cm gylyje aptiktas raginis kaplys su skylute, titnaginis gremžtukas, skeltė retušuotu galu, stambių žvėrių kaulų ir rago gabalų. Aptiktoji stovykla laukia išsamesnio tyrinėjimo.

Prie kelio į Andrioniškį ant smėlio kalvos aptikta blogai išdegtos rusvos keramikos nežymiai brūkšniuotu paviršiumi. Ištirtas 32 m^2 plotas, bet kultūrinio sluoksnio žymių neaptikta. Rasta nemaža titnago nuoskalų ir viena skeltė retušuotu galu. Didesnis šios kalvos plotas nukastas, imant iš čia smėlį.

Jaros deš. krante, ties jos ištaka ir Jaros ežero, ant kalvos ištirta 16 m^2. Buvo aptikta keramikos nežymiai brūkšniuotu paviršiumi. Rasta titnaginė skeltė, kurios viena briauna smulkiai retušuota, ir daug titnago skaldos.

Daugiausia dirbinių aptikta perkasoje ties tiltu per Jarą, kelio Vaitkūnai-Jotkonys kairėje pusėje. 64 m^2 plote, tuoj po velėna, aptikti smulkios titnago skaldos gabaliukai, susimaišę su XI-XIII a. keramika. 10 cm gylyje sekė miškožemis, po juo 5 cm storio pilkos spalvos smėlis, o dar giliau - 20-25 cm storio rusvos spalvos smėlio kultūrinis sluoksnis.

Kultūriniame sluoksnyje aptiktos virvelinės keramikos puodų šukės (iš viso 31), ornamentuotos horizontaliomis virvučių įspaudų eilutėmis. Šukės žalsvai gelsvo atspalvio, su stambiai grūsto granito priemaišomis. Rastos 4 šukės su duobučių įspaudais. Aptikta ir titnago dirbinių: 4 gremžtukai, gramdukas, 2 strėlių antgaliai, dviejų ietigalių fragmentai, 32 skeltės be retušo, 171 nuoskala ir 4 retušuotos skeltės. Būdinga, kad titnagas, iš kurio pagaminti darbo įrankiai, labai prastos kokybės, su gausiais kalkių intarpais. Tai rodytų, kad titnago žaliavą Jaros gyventojai gaudavo iš kitur ir ją taupydavo. Gyvenvietę reiktų datuoti vėlyvuoju neolitu.